

Omavastuuosuuksia ja kuntoutusmyönteisyyttä – kuntoutukseen hakemista estäviä ja edistäviä tekijöitä

Johanna Korkeamäki, erikoistutkija, Kuntoutussäätiö

Oikeus mahdollisimman hyvään terveyteen ja terveyspalveluiden saavutettavuus

Maailman terveysjärjestö WHO painottaa ihmisten oikeutta mahdollisimman hyvään terveyteen

- Terveyspalveluiden saavutettavuus osa tätä oikeutta
 - Syrjimättömyys, fyysinen saavutettavuus, taloudellinen saavutettavuus ja tiedollinen saavutettavuus
- Lisäksi on kiinnitetty huomiota terveyspalveluiden laatuun
 - Oikea ajoitus
 - Yksilö saa tarpeisiinsa nähden oikeanlaista palvelua
- Tutkimuksissa havaitaan kuitenkin eriarvoisuutta kuntoutuksen kohdentumisessa eri väestöryhmiin (esim. Packness ym. 2017, Rinne & Blomgren 2022)

Kuntoutukseen pääsy toimintamahdollisuutena

Kuntoutuksen tavoitteena toimintakyvyn vahvistaminen ja sosiaalinen osallisuus

- Ihmisoikeusnäkökulman vahvistaminen myös kuntoutuksessa (Shakespeare ym. 2018)

Tutkimuksen viitekehyksenä toimintamahdollisuusajattelu (*capability approach*), jota täydennetään resursseja ja pääomia koskevilla keskusteluilla

- Toimintamahdollisuusajattelussa keskeistä tosiasialliset mahdollisuudet tehdä valintoja sekä näitä valintoja mahdollistavat resurssit.
- Yhteiskunnallisen eriarvoisuuden näkökulmasta resurssit tai niihin pääsy eivät ole yhtäläisesti saatavilla.

(Sen 2009, Nussbaum 2011, Abel & Frohlich 2012)

Kuntoutukseen hakeutumista edistävät ja estävät tekijät

Tutkimuskysymykset:

- Mitkä tekijät edistävät ja mitkä vaikeuttavat kuntoutukseen hakeutumista ja oikea-aikaista pääsyä?
- Mikä merkitys sosioekonomisilla eroilla ja kuntoutujan elämäntilanteella on kuntoutukseen hakeutumisessa ja pääsemisessä?

Aineistona kysely kuntoutuksen hakemisesta kuntoutujille ja läheisille ja haastattelut

Tutkimuksen aineisto

Haastattelut

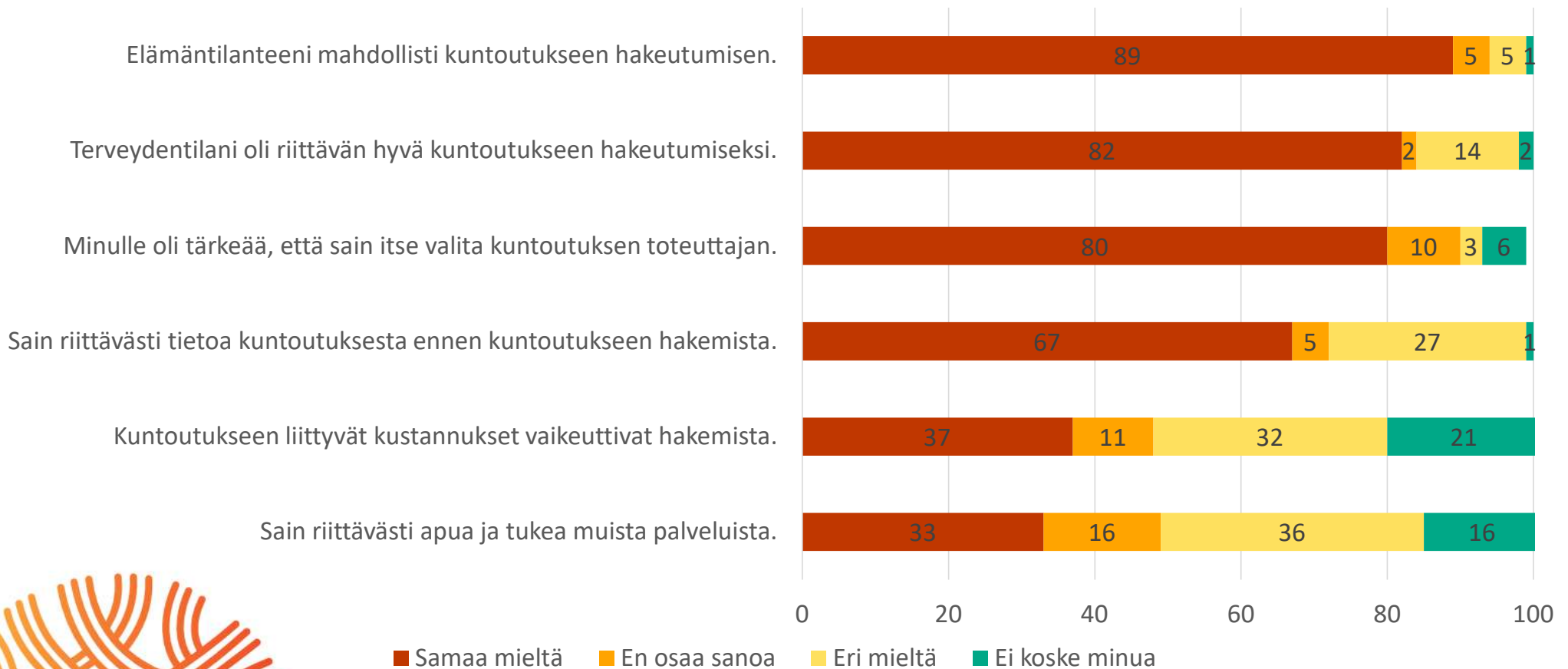
- Kuntoutusta itselleen tai läheiselleen hakeneet henkilöt (N = 21)
- Kuntoutuksen ammattilaiset ja asiantuntijat (N = 30)

Verkkokysely kuntoutusta hakeneille henkilöille (N = 125)

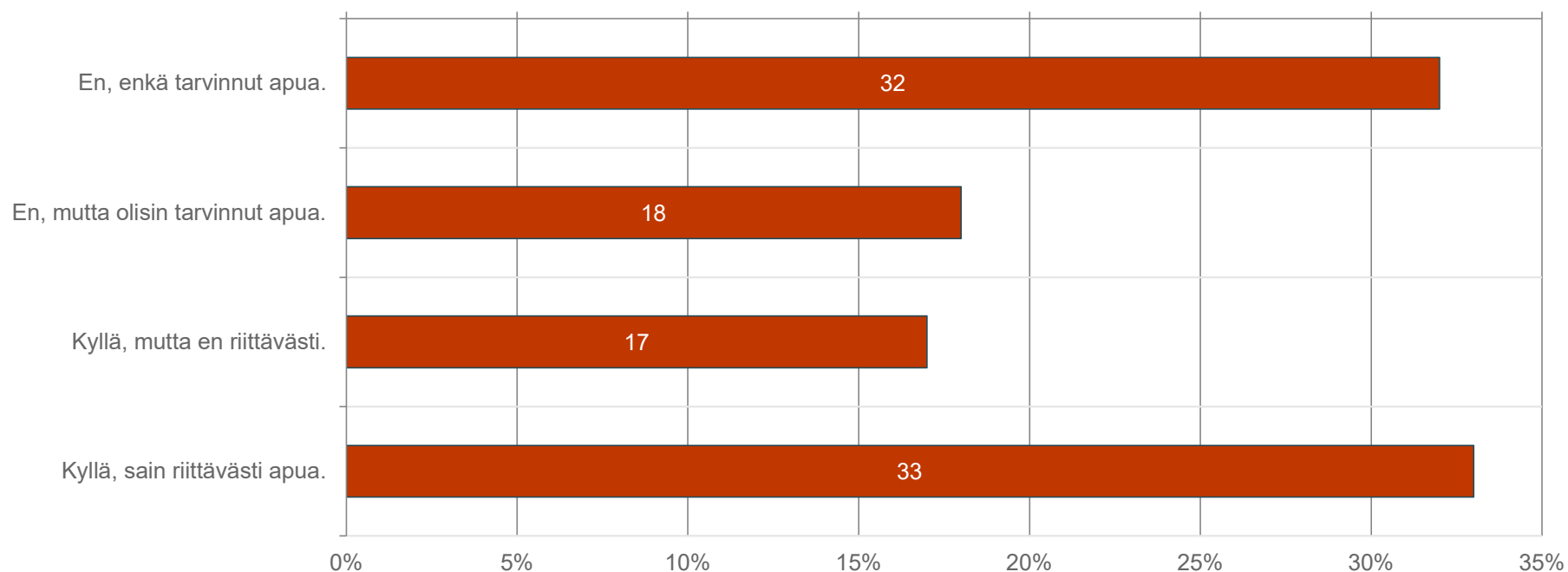
- Kuntoutusta itselleen hakeneet (N = 96)
 - Kuntoutusta läheiselle hakeneet (N = 29)
-
- Aineisto kerätty vuonna 2022

Arvioi, missä määrin seuraavat asiat edistivät tai vaikeuttivat kuntoutukseen hakemista (% , N = 96)

Saitko käytännön apua kuntoutuksen hakemisessa? (%, N = 94)

Arvioi seuraavia väittämiä omien kokemustesi näkökulmasta (% , N = 96)

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Kuntoutukseen pääsystä pitäisi tehdä nykyistä helpompaa.	74	15	7	2	2
Tietoa kuntoutusmahdollisuuksista on riittävästi saatavilla.	9	22	5	45	19
Suomessa kuntoutuspalvelut toimivat yleisesti ottaen hyvin.	9	26	31	27	6
Käsitykseni Kelan kuntoutuksesta kokonaisuudessaan on hyvä.	20	43	13	22	3
Ihmisillä on yleensä myönteinen käsitys Kelan kuntoutuksesta.	6	32	35	22	4

Kuntoutukseen hakeutumista edistäviä tekijöitä

Erityisesti palkkatyön tarjoamat mahdollisuudet

- Muut materiaaliset resurssit

Kulttuurinen kuntoutuspääoma

- Tieto kuntoutuksesta, hakemusten kirjoittamistaito, oikeanlainen habitus

Sosiaaliset resurssit

- Kuntoutusmyönteiset ammattilaiset
- Kannustus ja tuki läheisiltä
- Vertaistuki

Kuntoutukseen hakeutumista hankaloittavat tekijät

Terveyteen tai vammaisuuteen liittyvät tekijät hakemisvaiheessa

- Aktiivisuuden vaade palveluissa
- Useat diagnoosit joko kuntoutukseen hakeutumista edistävänä tai hankaloittavana tekijänä

Sosioekonomiset tekijät

- Materiaaliset resurssit, erityisesti terapioiden omavastuuosuus, etuuksien yhteensovittaminen
- Erilaiset väylät kuntoutukseen hakeutumisessa, viiveet hoidossa ja lääkärille pääsyssä
- Kuntoutusmahdollisuuksien puute

Sosiaalisen tuen puute

- Ammattilaisten kuntoutusmyönteisyys ja -tietämys vaihtelee
- Osa tarvitsisi enemmän käytännön apua kuntoutukseen hakeutumisessa

”Autismikirjoon kuuluvat ihmiset tulisi huomioida paremmin, koska heidän vammansa on jo itsessään sen kaltainen että se vaikeuttaa merkittävästi avun hakemista. (...) hänelle pitäisi tarjota automaattisesti tukea eikä olettaa että hän ymmärtää ja pärjää itse.”

”Terapeutin etsiminen Kelan sivuilta on turhan vaikeaa... Tiedot ovat puutteellisia tai vanhentuneita tms. Ilman läheisten tsemppiä ja apua olisi jäänyt sähköpostit laittamatta.”

”Kuntoutusrahan kanssa oli uskomaton säätö joka toi liikaa taloudellista stressiä kuntoutuksesta hyötymiseen. Stressiä aiheutti myös kuntoutusrahan vaikea hakeminen kuukausittain. Arvaamattomasti maksettava kuntoutusraha sotki joka kuukausi muita etuuksia.”

”Annetaan ja huomioidaan mahdollisuus niillekin kenellä ei työ- tai opiskelupaikkaa.”

